

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

З обов'язкової освітньої компоненти

«ПРАКТИКУМ З ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'Ї»

*для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю С4 Психологія*

Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол №8 від 27.03.2026 р.)

Рецензенти:

- Аврамчук Олександр** доктор психологічних наук, доцент кафедри клінічної психології ФНЗ Українського Католицького Університету
- Мітіна Світлана** кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри практичної психології, філософії та суспільних наук Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського
- Бутузова Лариса** кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка

- М 54** Методичні рекомендації до практичних занять та до організації самостійної роботи з обов'язкової освітньої компоненти «Практикум з психологічної допомоги сім'ї» / Уклад.: К.П. Гавриловська, Ю.Ю. Дем'янчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2026. 26 с.

Методичні рекомендації до практичних занять та до організації самостійної роботи з обов'язкової освітньої компоненти «Практикум з психологічної допомоги сім'ї» розроблені для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю С4 Психологія та відповідають освітньо-професійній програмі Сімейна психологія. Змістове наповнення методичних рекомендацій узгоджується із переліком необхідних загальних та спеціальних компетентностей, а також програмних результатів навчання. Методичні рекомендації містять плани практичних занять та завдання до них; вказано рекомендовану основну та додаткову літературу. У методичних рекомендаціях окреслено критерії оцінювання завдань на практичних заняттях та критерії оцінювання залікової роботи.

УДК 159.922.2:364.044.24(076.5)

© К.П. Гавриловська, 2026

© Ю.Ю. Дем'янчук, 2026

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2026

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.	5
Методичні рекомендації до організації самостійної роботи.....	6
Структура освітньої компоненти.....	8
Модуль 1. Основні підходи до надання психологічної допомоги родині.....	9
Завдання до підсумкової модульної контрольної роботи	19
Вимоги до заліку.....	20
Критерії оцінювання	21
Список рекомендованих джерел та літератури.....	22

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вивчення освітньої компоненти: ознайомлення здобувачів із напрямками і техніками психологічної допомоги родинам.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

1. Ознайомлення здобувачів із напрямками психологічної допомоги родинам.
2. Ознайомлення здобувачів із техніками психологічної допомоги родинам.
3. Оволодіння техніками психологічної допомоги родині в межах різних психологічних підходів.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності

Змістовно освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК11. Здатність вибудувати конструктивну взаємодію під час здійснення психологічного обстеження та надання психологічної допомоги.

Програмні результати навчання

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- опрацювання основних понять;
- виконання практичних завдань;
- підготовка до підсумкової модульної роботи;
- підготовка до заліку.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядатися під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви маєте засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки щодо прочитаного матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультацію до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьовані питання. Ви можете це зробити, відповівши на контрольні питання до тем практичних занять.

Виконання практичних завдань має на меті вироблення умінь, необхідних для вирішення професійних завдань.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з вимогами до практичних завдань.
- Ознайомтеся зі змістом практичного завдання.
- Визначте, чи доводилося Вам виконувати подібні завдання.
- Проаналізуйте теоретичний матеріал, необхідний для виконання практичного завдання.
- Визначте питання, на які Ви не можете дати відповіді самостійно, зверніться за консультацією до викладача.

- Конкретизуйте завдання, які Ви маєте вирішити в ході виконання практичного завдання.
- Проаналізуйте, чи всі поставлені завдання Ви виконали.
- Внесіть, за потреби, корективи до виконаного завдання.
- Оформіть завдання відповідно до вимог.
- Здайте завдання викладачу у зазначений термін.

Підготовка до модульної контрольної роботи (МКР) та заліку має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до МКР та заліку.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову навчальну літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або методичних рекомендаціях).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять.

Примітка: якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у графіку проведення консультацій (кафедра соціальної та практичної психології).

Умови відпрацювання пропущених занять у модулі

Відпрацьованими мають бути **ВСІ** пропущені теми модуля.

До кожної теми практичного заняття у плані вказані питання, основні поняття та практичні завдання. Відпрацювання теоретичного блоку відбувається дистанційно у форматі тестування (доступ до GoogleForm студенти отримують у Google Classroom), відпрацювання практичних завдань передбачає завантаження електронного звіту відповідно до плану завдання на платформу Classroom у відповідні терміни.

Оцінювання виконаної роботи відповідає розподілу балів, які вказані до кожного практичного заняття.

Структура освітньої компоненти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Всього	У тому числі				У тому числі				
		Лекції	Практичні	Лабораторні	Самостійна	Всього	Лекції	Практичні	Лабораторні	Самостійна
Модуль 1. Основні підходи до надання психологічної допомоги родині										
Тема 1. Терапевтичні підходи надання психологічної допомоги сім'ї	18	2	4		12	12	2			10
Тема 2. Використання технік когнітивно-поведінкової терапії у роботі з сім'єю	18	2	4		12	12	2			10
Тема 3. Використання технік емоційно-фокусованої терапії у роботі з сім'єю	18	2	4		12	22		2		20
Тема 4. Використання технік позитивної психотерапії у роботі з сім'єю	18	2	4		12	22		2		20
Тема 5. Використання технік арттерапії у роботі з сім'єю	18	2	4		12	22		2		20
Разом за модулем 1	90	10	20		60	90	4	6		80
Усього годин	90	10	20		60	90	4	6		80

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1-2

Тема 1. ДИСФУНКЦІЇ СІМ'Ї ЯК СИСТЕМИ.

Мета: поглиблювати у здобувачів уявлення про основні методи надання психологічної допомоги родині.

Професійна спрямованість:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності..

План

1. Системна сімейна терапія.
2. Родина як соціальна система.
3. Психодіагностичні методика для дослідження міжособистісних та сімейних відносин.
4. Сімейні дисфункції.

Основні поняття	<i>Системна сімейна терапія, сім'я, система, закон розвитку, закон гомеостазу, сімейна діагностика, сімейні дисфункції, емоційна експресивність, триангуляція, емоційне відсікання, диференціація Я, модель життєвого циклу сім'ї сімейні кризи.</i>
------------------------	--

Теоретичне завдання	Опрацювати статті, на основі опрацювання написати аналітичний огляд (має містити активні посилання) публікацій будь-якого випуску одного з часописів, що пише про проблеми сімейної психології.	Завдання для відпрацювання теми
Практичне завдання	Проведіть опитування або змодельуйте результати дослідження за методикою «Генограма». Проаналізуйте його результати. Визначте дисфункції сімейної системи. Сформулюйте висновки та рекомендації. Завдання: проаналізуйте результати генограми; підготуйте питання для проведення циркулярного інтерв'ю ; під час консультаційної бесіди з родиною продемонструйте техніку циркулярного інтерв'ю. <i>Приклад завдання.</i> До психолога звернулися батьки 15-річної дитини: «Наш син почав віддалятися від родини. Ми лікарі, нейрохірурги у третьому поколінні, але син хоче бути психологом. Ми цього не розуміємо, і цього ніколи не зрозуміють всі наші родичі. Допоможіть переконати його обрати правильний професійний шлях». Результати роботи презентуйте у вигляді звіту: 1. Представте опис клієнтського запиту.	

	<p>2. Продемонструйте результати діагностичного етапу ті їх інтерпретацію (використовуйте методику «Генограма» [1, с. 121-128]).</p> <p>3. Підготуйте питання для проведення циркулярного інтерв'ю з метою прояснення і глибшого дослідження сімейної системи [4, с. 77-78].</p> <p>4. Перелік використаних джерел.</p>	
--	---	--

Завдання для самостійної роботи

<ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювати питання та основні поняття 	3 години
<ul style="list-style-type: none"> ▪ виконати практичні завдання 	9 годин

Оцінювання

<ul style="list-style-type: none"> ▪ усна відповідь на питання / тестування 	40 балів
<ul style="list-style-type: none"> ▪ звіт за виконання практичного завдання 	60 балів

Література

Основна література

1. Затворнюк О.М. Психологія сім'ї: навч.-мет. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 184 с.
2. Карпенко Є. Методи сучасної психотерапії: навч. посібник. Дрогобич : Посвіт, 2015. 116 с.
3. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. посібник / В.Г. Панок, Я.В. Чаплак, Я.Ф. Андрєєва / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. – 384 с.

Додаткова

4. Amaresha A. C., Venkatasubramanian G. Expressed emotion in schizophrenia: an overview. Indian journal of psychological medicine. 2012. 34(1).12–20. <https://doi.org/10.4103/0253-7176.96149>
5. Amarin-Woods D. Genograms, culture, love and sisterhood: A conversation with Monica McGoldrick. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy. 2024. 45. 349–366. <https://doi.org/10.1002/anzf.1602>
6. Carter E., McGoldrick M. The Family Life Cycle: A Framework for Family Therapy. New York: Gardner Press. 1980. https://www.researchgate.net/publication/312972572_The_family_life_cycle_An_overview
7. Gale J., Muruthi B. Triangles and Triangulation in Family Systems Theory. In: Lebow, J., Chambers, A., Breunlin, D. (eds) Encyclopedia of Couple and Family Therapy. Springer, Cham. 2017. https://doi.org/10.1007/978-3-319-15877-8_758-1
8. Karatzaferis L. The Palo Alto Group: The Context and the Context of the Group That Discussed It – Political, Social and Personal Questions. Systemic Thinking & Psychotherapy. 2022. 21. P. 18-31. https://cms.hestafta.org/uploads/21_5_The_Palo_Alto_Group_en_8d84108cfb.pdf
9. McGoldrick M., Carter B. (eds.) The Expanded Family Life Cycle: Individual, Family, and Social Perspectives. Boston: Allyn & Bacon. 2005. 560 p.
10. Patterson P., Birchwood M., Cochrane R. Expressed emotion as an adaptation to loss: Prospective study in first-episode psychosis. British Journal of Psychiatry. 2005. 187(S48):s59-s64. doi:10.1192/bjp.187.48.s59
11. Wearden A.J., TARRIER N., Barrowclough C., Zastowny T.R., Rahill A.A. A review of expressed emotion research in health care. Clin Psychol Rev. 2000;20:633–66. doi: 10.1016/s0272-7358(99)00008-2.

Контрольні питання і завдання

1. Складіть власний термінологічний словник з понять теми.
2. Проаналізуйте напрямки роботи сімейних системних терапевтів.
3. Підготуйте виступ на тему: «Сімейні дисфункції».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3-4

Тема 2. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК КОГНІТИВНО-ПОВЕДІНКОВОЇ ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З СІМ'ЄЮ

Мета: поглиблювати у здобувачів уявлення про основні методи надання психологічної допомоги родині.

Професійна спрямованість:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності..

План

1. Когнітивно-поведінкова психотерапія.
2. Техніки когнітивно-поведінкової психотерапії.
3. Консультування подружніх пар у КПТ.
4. Допомога дітям методами КПТ.

Основні поняття	<i>Когнітивно-поведінкова терапія, сім'я, ролі, відповідальність за стосунки, реагування, дії, думки, емоції.</i>
------------------------	---

Теоретичне завдання	Опрацювати статті, на основі опрацювання написати аналітичний огляд (має містити активні посилання) публікацій будь-якого випуску одного з часописів, що пише про проблеми сімейної психології.	<i>Завдання для відпрацювання теми</i>
Практичне завдання	Проаналізуйте поведінку клієнта/членів сімейної системи у конфліктній ситуації та заповніть «Журнал конфлікту» Завдання: проаналізуйте стратегії поведінки у конфлікті. Визначте дисфункції сімейної системи. Сформулюйте висновки та рекомендації. Під час консультаційної бесіди з родиною продемонструйте техніку «Пропозиція/зустрічна пропозиція» <i>Приклад завдання.</i> До психолога звернулася 32-річна жінка: «Ми з чоловіком одружені 6 років. Чоловік майже не приділяє уваги нашому сексуальному життю, ігноруючи близькість зі мною. Останній раз секс був більше ніж рік тому. Ця проблема незадоволеності стосунками існує давно, проте чоловік не вважає її важливою, звинувачує мене у тому, що я якась «збоченка». Сексуальна сфера була проблемною у нас з самого початку – чоловік був досить пасивним, проте я завжди себе переконувала, що він хороша людина, а секс не такий уже і важливий. Постійно відчуваю провинку за свою поведінку, слова, дії. Зраджувати для мене не варіант і в чоловікові я впевнена. Тому і не знаю, що з цим робити...» Результати роботи презентуйте у вигляді звіту:	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Представте опис клієнтського запиту (можна працювати з попереднім запитом). 2. Продемонструйте результати діагностичного етапу ті їх інтерпретацію (використовуйте алгоритм «Журнал конфлікту» [1, с. 141-148]). 3. Опишіть застосування техніки «Пропозиція/зустрічна пропозиція» з метою формування навичок конструктивного вирішення конфлікту [1, с. 119-121]. 4. Перелік використаних джерел. 	
--	--	--

Завдання для самостійної роботи

<ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювати питання та основні поняття 	3 години
<ul style="list-style-type: none"> ▪ виконати практичні завдання 	9 годин

Оцінювання

<ul style="list-style-type: none"> ▪ усна відповідь на питання / тестування 	40 балів
<ul style="list-style-type: none"> ▪ звіт за виконання практичного завдання 	60 балів

Література

Основна література

1. Мистецтво бути у парі: практичні навички [Текст] / М. МакКей, П. Фаннінг, К. Палег ; пер. з англ. Ірина Куришко ; [наук. ред. К. Явна-Розенталь] ; Ін-т псих. здоров'я Укр. католиц. ун-ту, Укр. ін-т когнітив.-поведінк. терапії. Вид. 2-ге. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2021. 349 с.
2. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультації : навч. посібник / В.Г. Панок, Я.В. Чапак, Я.Ф. Андрєєва / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.

Додаткова

3. Dattilio F. M. Cognitive-Behavioral Therapy with Couples and Families: A Comprehensive Guide for Clinicians The Guilford Press. 2009. 282 p.
4. Lan J., Sher T.G. Cognitive-Behavioral Family Therapy. In: Lebow, J.L., Chambers, A.L., Breunlin, D.C. (eds) Encyclopedia of Couple and Family Therapy. Springer, Cham. 2019. https://doi.org/10.1007/978-3-319-49425-8_40
5. Latimer W.W., Winters K.C., D'Zurilla T., Nichols M. Integrated family and cognitive-behavioral therapy for adolescent substance abusers: A stage I efficacy study. Drug Alcohol Depend, 2003. 71:303-317.
6. Lloyd S., Chalder T., Rimes K. A. Family-focused cognitive behaviour therapy versus psycho-education for adolescents with chronic fatigue syndrome: Long-term follow-up of an RCT. Behaviour Research and Therapy. 2012. 50(11), 719–725. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2012.08.005>
7. Patterson T. A Cognitive Behavioral Systems Approach to Family Therapy. Journal of Family Psychotherapy. 2014. 25(2). 132–144. <https://doi.org/10.1080/08975353.2014.910023>

Контрольні питання і завдання

1. Складіть власний термінологічний словник з понять теми.
2. Проаналізуйте напрямки роботи когнітивно-поведінкових терапевтів.
3. Підготуйте виступ на тему: «Особливості консультування сімей військовослужбовців у методі КПТ».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5-6
Тема 3. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК ЕМОЦІЙНО-ФОКУСОВАНИЙ
ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З СІМ'ЄЮ.

Мета: поглиблювати у здобувачів уявлення про основні методи надання психологічної допомоги родині.

Професійна спрямованість:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності..

План

1. Емоційно фокусована терапія у контексті надання психологічної допомоги родині.
2. Теорія прив'язаності.
3. Типи прив'язаності.
4. Техніки емоційно-фокусованої терапії у сімейному консультуванні.

Основні поняття	<i>Емоційно фокусована терапія, сім'я, прив'язаність, надійна прив'язаність, уникаюча прив'язаність, тривожна прив'язаність, .</i>
------------------------	--

Теоретичне завдання	Опрацювати статті, на основі опрацювання написати аналітичний огляд (має містити активні посилання) публікацій будь-якого випуску одного з часописів, що пише про проблеми сімейної психології.	<i>Завдання для відпрацювання теми</i>
Практичне завдання	Проведіть опитування або змодельуйте результати дослідження за тестом «Тип прив'язаності». Проаналізуйте його результати. Визначте дисфункції сімейної системи. Сформулюйте висновки та рекомендації. Завдання: проаналізуйте результати і визначте переважаючий тип прив'язаності. Сформулюйте висновки та рекомендації. Обговоріть список Навичок для розвитку надійної прив'язаності <i>Приклад завдання.</i> До психолога звернулася дівчина, яка у стосунках зі своїм хлопцем більше року: «У нас ніби все добре але є якісь моменти які мене насторожують і я не знаю як мені реагувати і що робити... На початку наших стосунків я багато дратувалася, оскільки мені здавалося, що Сергій мене соромиться і всіляко уникає на людях. Однак ми проговорили ці питання і зійшлися на спільному рішенні, я навіть через півроку отримала пропозицію з'їхатися. Для мене це був серйозний крок у наших стосунках. Та зараз я відчуваю постійне невдоволення чи то моїм виглядом, чи то моїм стилем життя, чи то	

	<p>потребами у стосунках. Я не знаю як впоратися з цими «гойдалками» і на що розраховувати далі. Чи будувати це «далі»?»</p> <p>Результати роботи презентуйте у вигляді звіту:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Представте опис клієнтського запиту (можна працювати з попереднім запитом). 2. Продемонструйте результати діагностичного етапу ті їх інтерпретацію (використовуйте тест «Тип прив'язаності» [1, с. 54-59]). 3. Опишіть застосування процедури складання списку Навичок для розвитку надійної прив'язаності [2, с. 102-103]. 4. Перелік використаних джерел. 	
--	--	--

Завдання для самостійної роботи

<ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювати питання та основні поняття ▪ виконати практичні завдання 	<p>3 години</p> <p>9 годин</p>
--	--------------------------------

Оцінювання

<ul style="list-style-type: none"> ▪ усна відповідь на питання / тестування ▪ звіт за виконання практичного завдання 	<p>40 балів</p> <p>60 балів</p>
--	---------------------------------

Література

Основна література

1. Левін А. Теорія прихильності. Як знайти і зберегти своє кохання / Амір Левін, Рейчел Геллер; пер. з англ. Н. Хаєцької. Київ: Видавництво Букшеф, 2023. 304 с.
2. Чен, Е. Теорія прив'язаності: ефективні практики, які допоможуть побу дувати міцні та стабільні стосунки; пер. з англ. О.Ю. Білозовської. Київ.: "Науковий Світ", 2023. 192 с.
3. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультаування : навч. посібник / В.Г. Панок, Я.В. Чаплак, Я.Ф. Андрєєва / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.

Додаткова

4. Bartholomew K., Horowitz L. Attachment styles among young adults: A test of a fourcategory model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1991. № 5 (61). P. 226–244.
5. Bowlby J. A Secure Base: Parent-child attachment and healthy human development. Basic Books Reprint edition, 2008. 225 p.
6. Davila J. Karney B.R. Bradbury T.N. Attachment change processes in the early years of marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 76. P. 783—802.
7. Feeney J.; Noller P. Attachment style and romantic love: Relationship dissolution. *Australian Journal of Psychology*. 1992. Vol. 44. P. 69—74. doi:10.1080/00049539208260145.
8. Foroughe F., Muller T. Attachment-based interventions strategies in family therapy with survivors of intra-familial trauma: A case study. *Journal of Family Violence*. 2014. № 29. P. 539–548.
9. Kirkpatrick L. Hazen C. Attachment styles and close relationships: A four year prospective study. *Personal Relationships*. 1994. Vol. 1. P. 123—142. doi:10.1111/j.1475-6811.1994.tb00058.x.
10. Waters E. Merrick S. Treboux D. Crowell J. Albersheim L. Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. *Child Development*. 2000. Vol. 71. P. 684—689.

Контрольні питання і завдання:

1. Складіть власний термінологічний словник з понять теми.
2. Проаналізуйте напрямки роботи емоційно-фокусованих терапевтів.
3. Підготуйте виступ на тему: «Напрямки сімейного консультаування у методі ЕФТ»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7-8

Тема 4. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З СІМ'ЄЮ.

Мета: поглиблювати у здобувачів уявлення про основні методи надання психологічної допомоги родині.

Професійна спрямованість:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

План

1. Позитивна сімейна психотерапія та принципи роботи з родиною.
2. Техніки позитивної сімейної психотерапії.
3. Етапи роботи із сімейними конфліктами.
4. Алгоритм супроводу родин військовослужбовців у методі ППТ.

Основні поняття	<i>Позитивна психотерапія, сім'я, балансна модель, диференційно-аналітичний опитувальник, здібності, первинні здібності, вторинні здібності, форми партнерства, притчі</i>
------------------------	--

Теоретичне завдання	Опрацювати статті, на основі опрацювання написати аналітичний огляд (має містити активні посилання) публікацій будь-якого випуску одного з часописів, що пише про проблеми сімейної психології.	<i>Завдання для відпрацювання теми</i>
Практичне завдання	Проведіть опитування або змодельуйте результати дослідження за методикою «Диференційно-аналітичний опитувальник (ДАО) для партнерів». Проаналізуйте його результати. Визначте дисфункції сімейної системи. Сформулюйте висновки та рекомендації. Завдання: проаналізуйте результати методики і сформулюйте особистісні профілі партнерів; під час консультаційної бесіди з родиною використовуйте техніку «Форми партнерства» . <i>Приклади завдання.</i> До психолога звернулася 28-річна жінка, яка перебуває за кордоном. «З початку повномасштабного вторгнення чоловік організував наш виїзд з сином до іншої країни, оскільки він військовозобов'язаний. Сказав, що йому так буде спокійніше, хоча ми до останнього не наважувалися. Ми довго адаптовувалися: декілька разів змінювали місце проживання, відвідували мовні курси, шукали варіанти влаштування у садочок, пізніше й до школи, я вже й на роботу влаштувалася. А тепер чоловік пропонує повертатися... Тільки куди? Там де ми жили – ризиковано перебувати, постійні тривоги. Роботу я втратила. Нову	

	<p>шукати? Я тільки влаштувалася! Син щойно роззнайомився з дітьми, адаптувався до нових умов і вимог. Та й я вже більш комфортно себе почуваю. А чоловік мене не розуміє, не чує, не підтримує... Я не знаю, що роботи. Боюсь, що питання може постати категорично: або повертаємося, або розлучення...»</p> <p>Результати роботи презентуйте у вигляді звіту:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Представте опис клієнтського запиту (можна працювати з попереднім запитом). 2. Продемонструйте результати діагностичного етапу та їх інтерпретацію (використовуйте методику «Диференційно-аналітичний опитувальник (ДАО) для партнерів» [1, с. 18]). 3. Опишіть застосування техніки «Форми партнерства» з метою прояснення і глибшого дослідження сімейної системи взаємодії [1, с. 20-21]. 4. Перелік використаних джерел. 	
--	--	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання та основні поняття	3 години
▪ виконати практичні завдання	9 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання / тестування	40 балів
▪ звіт за виконання практичного завдання	60 балів

Література

Основна література

1. Карікаш В., Босовська Н., Кириченко С. Сімейна позитивна психотерапія: методичний посібник. – Черкаси, вид-во УППМ, 2015. 31 с.
2. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультації : навч. посібник / В.Г. Панок, Я.В. Чапак, Я.Ф. Андрєєва / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. – 384 с.

Додаткова

1. Бригадир М.Б. Теорія та методологія сімейної позитивної психотерапії. Габітус. 2021. No 28. С. 42–46.
2. Дем'янчук Ю., Дослідження сімейних цінностей на матеріалі літературних сентенцій // Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 2. / За ред. Л.П.Журавльової, В.О.Климчука, Ю.Ю.Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2017. – С. 55-58.
3. Карпенко Є. В. Робота з втратами та екзистенційними кризами: системний позитивно-психологічний формат. Актуальні проблеми психології. 2012. Т. VII. Вип. 29. С. 205–214.
4. Остапчук Л. Б. Практичний досвід використання інструментів позитивної психотерапії у короткостроковому кризовому консультаванні. У пошуках правди та людяності в епохи війни : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Лешно (Польща), 21-26 серпня 2022 р. Лешно, 2022. С.105–107.

Контрольні питання і завдання

1. Складіть власний термінологічний словник з понять теми.
2. Підготуйте виступ на тему: «Можливості методу позитивної психотерапії у консультаванні вимушено переміщених сімей».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9-10

Тема 5. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК АРТТЕРАПІЇ У РОБОТІ З СІМ'ЄЮ.

Мета: поглиблювати у здобувачів уявлення про основні методи надання психологічної допомоги родині.

Професійна спрямованість:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності..

План

1. Сімейна арттерапія.
2. Техніки сімейної арттерапії. Невербальні командні художні завдання. Сімейне малювання або колажування.
3. Використання метафор у сімейній арттерапії.
4. Робота з різними матеріалами у сімейній арттерапії.

Основні поняття	<i>арттерапія, сім'я, сімейної арттерапії, сімейне малювання, метафора, сімейне колажування, парне малювання.</i>	
Теоретичне завдання	Опрацювати статті, на основі опрацювання написати аналітичний огляд (має містити активні посилання) публікацій будь-якого випуску одного з часописів, що пише про проблеми сімейної психології..	Завдання для відпрацювання теми
Практичне завдання	<p>У роботі з сімейною системою використовуйте методику «Горщик відносин». Проаналізуйте його результати. Визначте дисфункції сімейної системи. Сформулюйте висновки та рекомендації.</p> <p>Завдання: проаналізуйте структурні компоненти відносин та застосуйте техніки «Призначення партнерства» та «Сімейні ресурси» з метою пошуку внутрішнього потенціалу учасників сімейної системи.</p> <p><i>Приклади завдання.</i></p> <p>До психолога звернулася жінка 26 років. «Ми з чоловіком живемо у громадянському шлюбі вже 4 роки і маємо дві донечки 2,5 роки та 3 міс. І перед тим, як ми дізналися, що я вдруге вагітна у нас у стосунках з чоловіком гостро стояло питання «розлучення», якщо так можна сказати. Ми думали, що це наш шанс зберегти стосунки і варто прикласти зусиль щоб рухатися далі разом. Та зараз, я не знаю чи то було вірне рішення... Чоловік віддалився, я відчуваю емоційне напруження та фізичну втому, ми часто сваримося і не можемо дійти спільних рішень. Не знаю що з цим робити?»</p> <p>Результати роботи презентуйте у вигляді звіту:</p>	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Представте опис клієнтського запиту (можна працювати з попереднім запитом). 2. Продемонструйте результати аналітичного етапу роботи та їх аналіз (використовуйте методика «Горщик відносин» [2]). 3. Опишіть застосування арттерапевтичних технік у роботі з сімейною системою (техніка «Призначення партнерства» та техніка «Сімейні ресурси» [1]). 4. Перелік використаних джерел. 	
--	--	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання та основні поняття	3 години
▪ виконати практичні завдання	9 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання / тестування	40 балів
▪ звіт за виконання практичного завдання	60 балів

Література

Основна література

1. Гавриловська К. П., Дем'янчук Ю. Ю. Техніки арт-терапії у сімейному консультуванні. Журнал соціальної та практичної психології. 2024. №3. С. 69-75. Режим доступу: <https://journals.univ.zhitomir.ua/index.php/psy/article/view/133>
2. Назаревич В. Методика «Горщик відносин» Режим доступу: <https://nazarevich-art.com/metodyka-viktoriyi-nazarevych-gorshhyk-vidnosyn/>

Додаткова

3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
4. Baer U. Gefühlssterne, Angstfresser, Verwandlungsbilder: Kunst und Gestaltungstherapeutische Methoden und Modelle. Sachbücher angewandte Psychologie. 2007. 408 p.
5. Coulter A.M. Family art therapy: Dots, meaning and metaphor / C. Kerr (Ed.), Multicultural family art therapy Routledge/Taylor & Francis Group. 2015. P. 90–104.
6. Futterman Collier A., Wayment H.A. Enhancing and explaining art-making for mood-repair: The benefits of positive growth-oriented instructions and quiet ego contemplation. Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts. 2021. Vol. 15 (2). P. 363–376.
7. Gavron T. Meeting on common ground: Assessing parent-child relationships through the Joint Painting Procedure. Art Therapy. 2013. Vol. 30 (1). P. 12–19.
8. Kerr C., Hoshino J., Sutherland J., Parashak S.T., McCarley L.L. Family art therapy: Foundations of theory and practice. Routledge/Taylor & Francis Group. 2008. 260 p.
9. Klorer P.G. Art Therapy with Traumatized Families / L. Carey (Ed.), Expressive and creative arts methods for trauma survivors. Jessica Kingsley Publishers, 2006. P. 115–131.
10. Nielsen F., Feijo I., Renshall K., Starling J. Family art therapy: A contribution to mental health treatment in an adolescent inpatient setting. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy. 2021. Vol. 42 (2). P. 145–159.
11. Sutherland J. Art therapy with families. The Journal of Individual Psychology. 2011. Vol. 67 (3). P. 292–304.

Контрольні питання і завдання

1. Складіть власний термінологічний словник з понять теми.
2. Проаналізуйте напрямки роботи арт терапевтів.
3. Підготуйте виступ на тему: «Використання метафори у сімейному консультуванні».

ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Умовою допуску до МКР є зарахування всіх видів робіт, передбачених програмою курсу.

I. Тестові завдання. Максимальна кількість балів – 20.

II. Теоретичні питання (ті, які розглядалися протягом вивчення тем I модуля).

Максимальна кількість балів – 20.

1. Системна сімейна терапія.
2. Родина як соціальна система.
3. Психодіагностичні методики для дослідження міжособистісних та сімейних відносин.
4. Сімейні дисфункції.
5. Когнітивно-поведінкова психотерапія.
6. Техніки когнітивно-поведінкової психотерапії.
7. Консультування подружніх пар у КПТ.
8. Допомога дітям методами КПТ.
9. Емоційно фокусована терапія у контексті надання психологічної допомоги родині.
10. Теорія прив'язаності
11. Типи прив'язаності.
12. Техніки ЕФТ у сімейному консультуванні.
13. Позитивна сімейна психотерапія та принципи роботи з родиною.
14. Техніки позитивної сімейної психотерапії.
15. Етапи роботи із сімейними конфліктами.
16. Алгоритм супроводу родин військовослужбовців у методі ППТ.
17. Сімейна арттерапія.
18. Техніки сімейної арттерапії. Невербальні командні художні завдання. Сімейне малювання або колажування.
19. Використання метафор у сімейній арттерапії.
20. Робота з різними матеріалами у сімейній арттерапії.

III. Професійно-орієнтоване завдання. Максимальна кількість балів – 60 (виконується до модульної контрольної роботи).

1. Представте опис клієнтського запиту.
2. Продемонструйте результати діагностичного етапу та їх інтерпретацію (використовуйте діагностичні методики одного з психотерапевтичних напрямків, які вивчалися протягом курсу).
3. Опишіть застосування техніки з метою прояснення і глибшого дослідження сімейної системи взаємодії (використовуйте психотерапевтичні інструменти відповідного напрямку, який обрали на етапі діагностики).

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ

I. Тестові завдання. Максимальна кількість балів – 20.

II. Теоретичні питання (ті, які розглядалися протягом вивчення тем I модуля).
Максимальна кількість балів – 20.

1. Системна сімейна терапія.
2. Родина як соціальна система.
3. Психодіагностичні методиками для дослідження міжособистісних та сімейних відносин.
4. Сімейні дисфункції.
5. Когнітивно-поведінкова психотерапія.
6. Техніки когнітивно-поведінкової психотерапії.
7. Консультування подружніх пар у КПТ.
8. Допомога дітям методами КПТ.
9. Емоційно фокусована терапія у контексті надання психологічної допомоги родині.
10. Теорія прив'язаності
11. Типи прив'язаності.
12. Техніки ЕФТ у сімейному консультуванні.
13. Позитивна сімейна психотерапія та принципи роботи з родиною.
14. Техніки позитивної сімейної психотерапії.
15. Етапи роботи із сімейними конфліктами.
16. Алгоритм супроводу родин військовослужбовців у методі ППТ.
17. Сімейна арттерапія.
18. Техніки сімейної арттерапії. Невербальні командні художні завдання. Сімейне малювання або колажування.
19. Використання метафор у сімейній арттерапії.
20. Робота з різними матеріалами у сімейній арттерапії.

III. Професійно-орієнтоване завдання. Максимальна кількість балів – 60
(виконується до модульної контрольної роботи).

1. Представте опис клієнтського запиту.
2. Продемонструйте результати діагностичного етапу та їх інтерпретацію (використовуйте діагностичні методиками одного з психотерапевтичних напрямків, які вивчалися протягом курсу).
3. Опишіть застосування техніки з метою прояснення і глибшого дослідження сімейної системи взаємодії (використовуйте психотерапевтичні інструменти відповідного напрямку, який обрали на етапі діагностики).

Критерії оцінювання роботи студентів (за О.В.Мазяром, І.С.Загурською)

Основні види робіт:

- відповідь на теоретичне питання / тестування - від 0 до 40 балів;
- виконання практичного завдання / написання звіту - від 0 до 60.

Додаткові види роботи:

- участь в обговоренні теоретичних питань та виконаних практичних завдань оцінюється від 0 до 10 балів;
- демонстрація підготовленої презентації до теоретичного питання або практичного завдання оцінюється від 0 до 10 балів.

Оцінка	Вимоги до знань, умінь та навичок студентів. Досягнення програмних результатів навчання
Тестові завдання (max – 40 балів)	
4 балів	Правильна відповідь на кожне тестове завдання
0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання
або Теоретичне питання, опрацювання рекомендованих першоджерел (max – 40 балів)	
37-40 балів	вільне орієнтування у проблемі; відповідь повна; виклад матеріалу послідовний та логічно збудований; наведення прикладів; відсутність значущих помилок
33-36 балів	незначна опора на конспект; відповідь повна; виклад матеріалу з незначним порушенням послідовності та логічності; наведення прикладів; наявність незначущих помилок
29-32 балів	значна опора на конспект; відповідь назагал повна; виклад матеріалу з порушеннями послідовності та логічності; труднощі в ілюструванні відповіді прикладами; наявність кількох суттєвих помилок
25-28 балів	опора на конспект; відповідь неповна, з прогалинами; виклад матеріалу непослідовний; неспроможність проілюструвати відповідь прикладом; наявність суттєвих помилок
19-24 балів	зачитування конспекту; відповідь неповна, з суттєвими прогалинами; виклад матеріалу непослідовний; неспроможність проілюструвати відповідь прикладом; наявність багатьох суттєвих помилок
12-18 балів	значущі труднощі у відтворенні відповіді на питання; істотний брак орієнтації у проблемі; неспроможність проілюструвати відповідь прикладом; наявність багатьох суттєвих помилок
1-11 балів	брак елементарної обізнаності з питання
Виконання практичного завдання (max – 60 балів)	
50-60 балів	завдання виконане повністю; відповідь змістовно розгорнута та коректна; відсутні суттєві помилки
41-49 балів	завдання виконане повністю; зміст відповіді подекуди недостатньо розгорнутий та містить окремі некоректні формулювання; наявні несуттєві помилки
34-40 балів	завдання більшою частиною виконане; зміст відповіді подекуди поверхневий, наявні некоректні формулювання та кілька суттєвих помилок
26-33 балів	завдання виконане частково; зміст відповіді поверхневий, наявні некоректні формулювання та суттєві помилки
20-25 балів	завдання виконане меншою частиною; зміст відповіді поверхневий, наявні некоректні формулювання та суттєві помилки
15-20 балів	завдання виконане формально; бракує осмислення зробленого; формулювання некоректні; наявні багато суттєвих помилок
1-15 балів	завдання має незадовільний рівень виконання; вкрай слабка орієнтація щодо внесення корективів

Список рекомендованих джерел та літератури

Основна:

1. Гавриловська К. П., Дем'янчук Ю. Ю. Техніки арт-терапії у сімейному консультуванні. Журнал соціальної та практичної психології. 2024. №3. С. 69-75. Режим доступу: <https://journals.univ.zhitomir.ua/index.php/psy/article/view/133>
2. Затворнюк О.М. Психологія сім'ї: навч.-мет. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 184 с.
3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
4. Карікаш В., Босовська Н., Кириченко С. Сімейна позитивна психотерапія: методичний посібник. Черкаси, вид-во УППМ, 2015. 31 с.
5. Левін А. Теорія прихильності. Як знайти і зберегти своє кохання / Амір Левін, Рейчел Геллер; пер. з англ. Н. Хаєцької. Київ: Видавництво Букшеф, 2023. 304 с.
6. Мистецтво бути у парі: практичні навички [Текст] / М. МакКей, П. Фаннінг, К. Палег ; пер. з англ. Ірина Куришко ; [наук. ред. К. Явна-Розенталь] ; Ін-т псих. здоров'я Укр. католиц. ун-ту, Укр. ін-т когнітив.-поведінк. терапії. Вид. 2-ге. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2021. 349 с.
7. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. посібник / В.Г. Панок, Я.В. Чаплак, Я.Ф. Андреева / за заг. ред. В.Г. Панка, І.М. Зварича. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. – 384 с.
8. Седих К. Психологія сім'ї. Видавництво : Академія. 2023. 300 с.
9. Чен Е. Теорія прив'язаності: ефективні практики, які допоможуть побудувати міцні та стабільні стосунки; пер. з англ. О.Ю. Білозовської. Київ.: "Науковий Світ", 2023. 192 с.

Додаткова:

1. Amaresha A. S., Venkatasubramanian G. Expressed emotion in schizophrenia: an overview. Indian journal of psychological medicine. 2012. 34(1).12–20. <https://doi.org/10.4103/0253-7176.96149>
2. Amorin-Woods D. Genograms, culture, love and sisterhood: A conversation with Monica McGoldrick. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy. 2024. 45. 349–366. <https://doi.org/10.1002/anzf.1602>
3. Baer U. Gefühlssterne, Angstfresser, Verwandlungsbilder: Kunst und Gestaltungstherapeutische Methoden und Modelle. Sachbücher angewandte Psychologie. 2007. 408 p.
4. Bowlby J. A Secure Base: Parent-child attachment and healthy human development. Basic Books Reprint edition, 2008. 225 p.
5. Calatrava M., Martins M.V., Schweer-Collins M., Duch-Ceballos C., Rodríguez-González M. Differentiation of self: A scoping review of Bowen Family Systems Theory's core construct. Clinical Psychology Review. Vol. 91, 2022. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0272735821001446>
6. Carter E., McGoldrick M. The Family Life Cycle: A Framework for Family Therapy. New York: Gardner Press. 1980.

- https://www.researchgate.net/publication/312972572_The_family_life_cycle_An_overview
7. Coulter A.M. Family art therapy: Dots, meaning and metaphor / C. Kerr (Ed.), Multicultural family art therapy Routledge/Taylor & Francis Group. 2015. P. 90–104.
 8. Dattilio F. M. Cognitive-Behavioral Therapy with Couples and Families: A Comprehensive Guide for Clinicians The Guilford Press. 2009. 282 p.
 9. Davila J. Karney B.R. Bradbury T.N. Attachment change processes in the early years of marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 76. P. 783—802.
 10. Feeney J.; Noller P. Attachment style and romantic love: Relationship dissolution. *Australian Journal of Psychology*. 1992. Vol. 44. P. 69—74. doi:10.1080/00049539208260145.
 11. Foroughe F., Muller T. Attachment-based interventions strategies in family therapy with survivors of intra-familial trauma: A case study. *Journal of Family Violence*. 2014. № 29. P. 539–548.
 12. Futterman Collier A., Wayment H.A. Enhancing and explaining art-making for mood-repair: The benefits of positive growth-oriented instructions and quiet ego contemplation. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2021. Vol. 15 (2). P. 363–376.
 13. Gale J., Muruthi B. Triangles and Triangulation in Family Systems Theory. In: Lebow, J., Chambers, A., Breunlin, D. (eds) *Encyclopedia of Couple and Family Therapy*. Springer, Cham. 2017. https://doi.org/10.1007/978-3-319-15877-8_758-1
 14. Gavron T. Meeting on common ground: Assessing parent-child relationships through the Joint Painting Procedure. *Art Therapy*. 2013. Vol. 30 (1). P. 12–19.
 15. Havrylovska K. Transformations of the family system during the war. *Психологіянінг замонавий тенденциялари ва истикболлари. Халқаро Учинчи илмий-амалий конференцияси материаллари 13 март 2024 йил. Тўплам. –Т.: “Ma’rifat”, 2024. 432 бет. С. 30-31. <http://eprints.zu.edu.ua/42557/>*
 16. Karatzaferis L. The Palo Alto Group: The Context and the Context of the Group That Discussed It – Political, Social and Personal Questions. *Systemic Thinking & Psychotherapy*. 2022. 21. P. 18-31. https://cms.hestafta.org/uploads/21_5_The_Palo_Alto_Group_en_8d84108cfb.pdf
 17. Kerr C., Hoshino J., Sutherland J., Parashak S.T., McCarley L.L. Family art therapy: Foundations of theory and practice. Routledge/Taylor & Francis Group. 2008. 260 p.
 18. Kirkpatrick L. Hazen C. Attachment styles and close relationships: A four year prospective study. *Personal Relationships*. 1994. Vol. 1. P. 123—142. doi:10.1111/j.1475-6811.1994.tb00058.x.
 19. Klorer P.G. Art Therapy with Traumatized Families / L. Carey (Ed.), Expressive and creative arts methods for trauma survivors. Jessica Kingsley Publishers, 2006. P. 115–131.

20. Lan J., Sher T.G. Cognitive-Behavioral Family Therapy. In: Lebow, J.L., Chambers, A.L., Breunlin, D.C. (eds) Encyclopedia of Couple and Family Therapy. Springer, Cham. 2019. https://doi.org/10.1007/978-3-319-49425-8_40
21. Latimer W.W., Winters K.C., D'Zurilla T., Nichols M. Integrated family and cognitive-behavioral therapy for adolescent substance abusers: A stage I efficacy study. *Drug Alcohol Depend*, 2003. 71:303-317.
22. Lloyd S., Chalder T., Rimes K. A. Family-focused cognitive behaviour therapy versus psycho-education for adolescents with chronic fatigue syndrome: Long-term follow-up of an RCT. *Behaviour Research and Therapy*. 2012. 50(11), 719–725. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2012.08.005>
23. McGoldrick M., Carter B. (eds.) *The Expanded Family Life Cycle: Individual, Family, and Social Perspectives*. Boston: Allyn & Bacon. 2005. 560 p.
24. Nielsen F., Feijo I., Renshall K., Starling J. Family art therapy: A contribution to mental health treatment in an adolescent inpatient setting. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*. 2021. Vol. 42 (2). P. 145–159.
25. Patterson P., Birchwood M., Cochrane R. Expressed emotion as an adaptation to loss: Prospective study in first-episode psychosis. *British Journal of Psychiatry*. 2005. 187(S48):s59-s64. doi:10.1192/bjp.187.48.s59
26. Patterson T. A Cognitive Behavioral Systems Approach to Family Therapy. *Journal of Family Psychotherapy*. 2014. 25(2). 132–144.
27. Scharfe E. Bartholomew K. Reliability and stability of adult attachment patterns. *Personal Relationships*. 1994. Vol. 1. P. 23—43
28. Sutherland J. Art therapy with families. *The Journal of Individual Psychology*. 2011. Vol. 67 (3). P. 292–304.
29. Wadeson H. *Art Therapy Practice: Innovative Approaches with Diverse Populations* / Wadeson H. – New York: John Wiley & Sons, 2000
30. Waters E. Merrick S. Treboux D. Crowell J. Albersheim L. Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. *Child Development*. 2000. Vol. 71. P. 684—689.
31. Wearden A.J., Tarrier N., Barrowclough C., Zastowny T.R., Rahill A.A. A review of expressed emotion research in health care. *Clin Psychol Rev*. 2000;20:633–66. doi: 10.1016/s0272-7358(99)00008-2.
32. Zajdel M., Helgeson V.S. A communal coping intervention for couples managing chronic illness: Proof-of-concept study. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 2022.
33. Бек Дж. С. Когнітивно-поведінкова терапія: основи та практика; пер.з англ. Т.С. Писанюк. Київ: «Науковий Світ», 2023. 460 с.
34. Бригадир М.Б. Теорія та методологія сімейної позитивної психотерапії. *Габітус*. 2021. No 28. С. 42–46.
35. Гавриловська К. П., Юрко К. О. Досвід переживання домашнього насильства: особливості рефлексії та шляхи відновлення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2024. Випуск 2. С. 57-62. <http://eprints.zu.edu.ua/40952/>
36. Гавриловська К., Пирог Г., Паламар А. Особливості сімейної взаємодії осіб із різними типами прив'язаності. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2024. Вип. 3. С. 50-55. <http://eprints.zu.edu.ua/40947/>

37. Гордієнко-Митрофанова І. Позитивна психотерапія : навч. Посіб. З психотерапевт. Практик розвитку усвідомленої стресостійкості / І. Гордієнко-Митрофанова, Д. Гоголь Електрон. Дан. Київ : ГО «МНГ», 2022. 221 с. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3e75ee66-ed2e-4617-8175-23a3e1efc310/content>
38. Горностай П.П. Консультативна психологія: Теорія і практика проблемного підходу. 2-ге вид., перероб. і допов.; НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології. – Київ: Ніка-Центр, 2025. 416 с.
39. Готтман Дж. М. Сім принципів щасливого шлюбу; пер. з англ. О. Голуб. Х.: Віват, 2021. 336 с.
40. Дем'янчук Ю. Дослідження сімейних цінностей на матеріалі літературних сентенцій // Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 2. / За ред. Л.П.Журавльової, В.О.Климчука, Ю.Ю.Дем'янчук. Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2017. С. 55-58.
41. Дем'янчук Ю. Проблема сепарації у співзалежних стосунках // Актуальні проблеми психічного здоров'я: Збірник наукових праць [за матеріалами Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної інтернет-конференції] / Ред. Колегія: К. Гавриловська, І. Загурська, Г. Пирог, Ю. Дем'янчук / Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. С. 314-318.
42. Кілбі Е. Розблоковане батьківство. Як виростити здорових і щасливих дітей в епоху інформаційних технологій. К.: Вид-во «КМ-БУКС», 2019. 248 с.
43. Мельничук О. Б. Основи психоконсультації та психокорекції [Навчальний посібник для студентів подвійних спеціальностей із спеціальністю «Практична психологія» та спеціалізацією «Соціально-психологічна реабілітація». Київ: Каравела, 2022. 390 с.
44. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Психологія молодого сім'ї: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.
45. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії та когнітивно-поведінкової діяльності: навч. Посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 420 с.
46. Навички в гештальт-терапії. Консультації та психотерапія / Філ Джонс, Шарлота Сілліз; переклад з англ. Ростислав Бурлака. 4-е видання. Київ: Видавництво Ростислава Бурлаки, 2024. 544 с.
47. Назаревич В. Методика «Горщик відносин» Режим доступу: <https://nazarevich-art.com/metodyka-viktoriyi-nazarevych-gorshhyk-vidnosyn/>
48. Опанасенко Л.А. Основи психологічного консультування: у схемах і таблицях Миколаїв : Іліон, 2019. 134 с.
49. Основи позитивної психотерапії. Первинне інтерв'ю: Методичний посібник. Модуль 2 / В.І. Карікаш, Н.А. Босовська, Ю.Є. Кравченко, С.О. Кириченко. – Черкаси, вид. УПП, 2013. 64 с.
50. Остапчук Л. Б. Практичний досвід використання інструментів позитивної психотерапії у короткостроковому кризовому консультуванні. У пошуках правди та людяності в епохи війни : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Лешно (Польща), 21-26 серпня 2022 р. Лешно, 2022. С.105–107.
51. Павлюк М. М., Шепельова М. В. Сучасні технології надання психологічної допомоги сім'ям постраждалих у подоланні складних життєвих обставин:

- практичний посібник. К.: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 90 с.
52. Пеньковська Н., Шептицький Р. Основи психологічного консультування в методі позитивної психотерапії. Навчально-методичний посібник. Тернопіль, вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2014. 286 с.
 53. Психологія молоді сім'ї: монографія / Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Дучимінська Т. І., Магдисюк Л. І. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 308 с.
 54. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. Ред. О. М. Цільмак. Київ : Вид.-во Ліра-К, 2020. 266 с.
 55. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.
 56. Славина Н.С. Психологічне консультування : навчально-методичний посібник. Видання третє, перероблене та доповнене / укладач Н.С. Славина. – Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2022. 180 с.
 57. Станчишин В. Для стосунків потрібні двоє. Київ : Віхола, 2022. 280 с.
 58. Столярчук О.А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2015. 136 с.
 59. Темплар Р. Правила батьківства / пер. з англ. Ж. Васильєва. К.: «Клуб сімейного дозвілля», 2017. – 287 с.
 60. Техніки підтримки. Збірка арттерапевтичних вправ: метод.посіб. / Під ред.Тетяни Курганської. Київ: 7БЦ, 2023. 316 с.
 61. Титаренко Т. М., Кляпець О. Я. Запобігання емоційному вигоранню в сім'ї як фактор гармонізації сімейних взаємин : науково-методичний посібник. К. : Міленіум, 2007.142 с.
 62. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 480 с.
 63. Цільмак О.М., Лефтеров В.О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. Ред. О. М. Цільмак. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020, 266 с.
 64. Штайнер К. Сценарії життя людей/ пер з англ.. Я. Машико. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2021. 448 с.

Інтернет-ресурси:

65. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка: режим доступу: <http://library.zu.edu.ua/>
66. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/554>
67. Режим доступу до англомовних періодичних видань: <https://academicjournals.org/>.
68. Ресурс для пошуку результатів досліджень відкритого доступу з репозиторіїв і журналів. режим доступу: <https://core.ac.uk/search>.
69. Освітня програма С4 Психологія / Сімейна психологія Магістр 2025 рік. режим доступу: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/223/magister/2025/>
70. Genograms for Psychotherapy. режим доступу: <https://www.therapistaid.com/therapy-guide/genograms>